

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ontmaskering

door Joke van Saane De auteur is hoogleraar Zingeving en leiderschap aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Zij belicht in deze rubriek maatschappelijke verschijnselen door er net wat anders tegen aan te kijken.

Het begin van de twintigste eeuw werd gekenmerkt door een genadeloze demythologisering. De biologie en de fysica lieten weinig ruimte over voor wonderen van de natuur, Freud beschreef de mens als zijn driften en Nietzsche had inmiddels God al doodverklaard. In onze tijd zien we opnieuw een golf van ontmaskering door de samenleving gaan. Nu gaat het echter niet over fysiologische wetten, maar over sociale verschijnselen. De drijfveer is echter nog steeds: laten zien dat het vanzelfsprekende een andere kant heeft. Werkpraktijken, gezagsverhoudingen, geschreven en ongeschreven gedragsregels blijken kwalijke mechanismen te kunnen verhullen, zoals vormen van misbruik, afhankelijkheid, kolonisatie en onveiligheid. En dat is goed, want waarom zouden we dulden dat we door tierende programmamakers of vrouwonvriendelijke directeuren afhankelijk worden gehouden? En wat is er mis met een inclusief, postkoloniaal kennisinstituut waar ruimte is voor steeds meer perspectieven? Kennis is vooruitgang, ook als dat niet leuk of zelfs ontregelend is.

Het probleem zit in het gegeven dat het een golf is, die tamelijk verwoestend en niet zo onderscheidend over alles heen gaat. Die golf is zo krachtig omdat er een enorme overtuiging onder zit, een krachtig weten en voelen dat het anders moet, nodig om de golf op gang te krijgen. De andere kant van krachtig weten en voelen is echter het onbegrip

voor mensen die het anders ervaren. Hoe kan iets wat voor jou zo belangrijk en vanzelfsprekend is bij anderen vragen oproepen, of erger nog: weerstand of tegenspraak? Als je jouw mening tot onbetwiste waarheid verheft, hoef je geen kritiek te dulden, en gaat de golf steeds hoger.

Het resultaat zien we zo ongeveer dagelijks in het nieuws, met een rollende golf van maar doorgaande onthullingen over wangedrag en gebrek aan inclusiviteit, zonder ruimte voor tegenspraak. Een fascinerend voorbeeld is sociale onveiligheid. Als dat gebruikt wordt om een verschijnsel te duiden is een kritisch geluid eigenlijk al niet meer mogelijk, want dat bewijst alleen maar het gelijk van sociale onveiligheid. Terwijl ontslag nog steeds ook met disfunctioneren te maken kan hebben, en bevordering inderdaad laat zien dat niet iedereen gelijk is. Oog voor ongelijkheid is goed, maar mensen reduceren tot eigenschappen die (on)gelijkheid in de hand werken – zoals huidskleur, geaardheid en gender – is dat niet.

Zoals we hebben moeten leren dat je én onweert kunt verklaren en voorspellen als natuurverschijnsel én nog steeds een heilig ontzag voor de donder kunt hebben, moeten we leren én het licht van uitsluitende mechanismen sterk te laten schijnen én accepteren dat mensen ingewikkelder zijn dan de optelsom van hun eigenschappen.